

ESKOLASTIKA GOI-MAILLARA

3.- ERDI-AROA: ESKOLASTIKA

Sarritan esan da erdi-aroa milla urteko illunaldia dala, baiña gau luze orretan be izarrek agiri dira.

Erdi-aro osoan filosofia da teologia alkartuta dabil, Abraam'en ondorengo diran iur erlejiñoetan. Grezia eta Erroma ostendu ziranetik aurrera asten da aldi au.

Aldi luze onen asierea illuna da, baiña eskolastika aurrera doan neurrian filosofi-maila on bat lortzen da.

Eskolastikak lau aldi dauka: sorkuntza (IV-VI) gizaldietan, azkuntza (XII gizaldian) erre-aldia (XIII'ean) eta beerakuntza (XIV'ean).

ESKOLASTIKA-AURREA

Aldi onetan ez dago goi-maillako filosoforik, azkenen- go erromatarra izan zan Boezio joan zan ezkerro.

Lenengo filosofoak Kasiodoro ta Sebilla'ko Isidoro santua dira eta Bretainia'n Beda santua.

Kasiodoro (481) Boezio bere maixuaren jarraitzaile da eta lekeideen artean ikasle eta idazle sutsua izan zan. Bere libururik ospetsuena "Jainkoari eta erritarrai buruz jakituri-astarrenak". Or agertzen dau "Trivium" (gramatika, retorika ta dialektika) eta "cuadrivium" (Aritmetika, geometria, astronomia eta musika) gizaldietan iraungo dauan ikasbidea.

Sebilla'ko Isidoro (560) idazle ugaria da eta teologia, liturgia eta biblia dira bere gai nagusiak, baiña edestia be bere arloa dau. Etimologiak deritxon bere ogei liburutan jakituri osoa agertzen dau, baiña aztertzen dauan itzen jatorrietatik geienak oker dagoz.

Bretainia'n dago beste filosofo iturri bat Beda santua (674) buru dala, onek be jakituri osoa agertzen dau bere liburuetan.

Eskolastikaren sortze-aldi onetan ezarri bear da Karlo-magno'ren aldia. Onak alegindu aundia egin eban ain urri ebillen jakintza edo kultura zabaltzen eta orretarako jau-regian, parroketan, monastegietan katedraletan eta abar. ikastegiak jarri ebazan, guztietan ospetsuena Akisgran'en ikastetxea.

Alkuino (725) eta Rabano Mauro (784) izan ebazan orretan laguntzaile.

IX. gizaldian oso ezaguna eta urrengo filosofo askoren maixua dogu Juan Eskoto Eriujena (810). Onak izadia aztertuz, panteismo edo dana-jainko elburu okerrera jotzen dau.

Sasoietan asten dira burubide orokor edo unibersalen arazoa aztertzen eta azterketa onak gizaldietan iraungo da. Ona emen arazoa: Gauzak bakarrik dira, esaterako aurrean daukagun txakurra, zelan agertzen da txakur guztientzat balio dauan burubidea? Arazoa aurrerago agertu zaqn, gogoratu Porfirio'ren zugatza (232), baiña XII gizaldira arte ez da argitzen.

ESKOLASTIKAREN SORKUNTZA

Orain-artean fedea ta buru argia batera ibilli dira, baiña emen asten dira bareizten, San Pedro Damiano aurrerengo dala (1007) eta bera da orretan maixu, San Agustin'eri jarraituz.

Aldi aretako filosoforik argiena Anselmo santua izan zan (1033) Kanterburi'ko gogi-gotzaina, eskolastika'ren aita deritxona.

Jainkoa ba-dagoala agertzeko lau zio dakaz eta bosgarren bat ontologikoa deritxon zioa ezartzen dau onelan: Jainkoa izan leiteken izakirik bikiaina da, baiña Jainkorik ez ba'lego, izaki bikiainago bat legoke, ba-dagoan Jainkoa, orduan bikiaina dalako, Jainkoa ba-dago. Ezta-baida asko sortu eban bizaldietan zio onek.

ESKOLASTIKAREN AZKUNTZA

Azkuntza-aldi onen oiñarrian "Zister"tarrek deritxen lekaideak dagoz eta euren artean aurrerengo, ikaslea daben Bernardo deuna (1112).

Bernardo deunak be San Agustin'eri jarraitzen dautso Platon'en bidetik, baiña jaio bako burubideen asmakizuna ez dau onartzen.

Ondoren eskola ospetsu bi dagoz: San Biktor eta Chartres, lekaide-etxe ospetsuak. San Biktor'eko Ugo filosofo, teologo eta mistiku aundia izan zan, au be San Agustin'en jarraitzailea eta Platon-zale barrien bidekoa. Abstrakzioa edo kenketa artzen dau burubide orokorren edo unibersalen arazoa argitzeko eta arlo bi agiri dira bere filosofi-liburuetan: burubide utsezko filosofia eta jokabiderakoa.

Ez dau onartzen Anselmo deunaren bide ontologikoa Jainkoagana eltzeko, bai oster bere lau bideak.

San Biktor'eko Rikardo da eskola onetan teologo ta mistiku ezaguna.

Chartres'eko eskola 990n. urtean asi zan eta oneik dira berezitasunak: "Quadrivium" artzen dabe geiago "trivium" baiña, geien matematikak eta astronomia edo izar-iztia, giza arazoen bidera be sartzen dira eta filosofien bidean platonzaleak dira, burubide jaiogabeak edo "ideas innatas" kenduta. Aristoteles'en lojika be artzen dabe. Burubide orokorrak edo unibertsalak argitzeko, Porfirio'ren zugatza kontuan dabela eta Boezio aitzu barik diardue.

Ainbat filosofo eta argiak dira eskola onetakoak. Ez aitzu Aristoteles'en pentsabide batzuk be eldu jakezala, zelan edo alan.

Pedro Abelardo (XII): Irakasle ospetsua eta Eloisa'gaz maiteminduta agertzen dana. Bera abat izatera eldu zan eta Eloisa be bai abateme izatera, baiña kontzilioetan kondenatua izan zan eta lekeide-etxetik be bota egin eben. Damututa il zan.

(17n orrialdean jarraitzen dau)